

КОМЕНТАР НА РОМАНА „НЯКОЙ СИ ФИНКЕЛМАЙЕР“

ОТ ФЕЛИКС РОЗИНЕР¹

Лоук Марен

Студент първа година магистратура по славистика

Славистичен департамент на университета в Струсбург

Резюме на романа

Историята се случва в СССР по времето на Хрущов. Двамата главни герои се появяват още в началото на първата част. Те са около тридесетгодишни, седят един до друг в самолета, но не се познават. Специалистът по патенти Леонид Николски е отегчен, но съглежда в списанието на спътника си стихове, които привличат вниманието му, и го пита дали може да му заеме списанието. Стиховете са на някой си Айон Непригуен. Николски е очарован и започва да ги преписва. Тогава неговият спътник Аарон Финкелмайер, евреин, който работи за Министерството на рибарството, започва да плаче и да му благодари сърдечно, като му признава, че всъщност това са негови стихотворения. Двамата пристигат заедно в Сибир, в град Заалайск. Топонимът е измислен, но Залайският хребет всъщност съществува в Таджикистан. Двамата герои си допаднат взаимно. Вечерта отсядат в луксозен апартамент на местния хотел и пият водка, докато Финкелмайер разказва за живота си, за да обясни на Николски как е станал поет. На следващия ден Николски се среща с Манакин. Той е тонгор, който се представя с името Айон Непригуен, автор на стихотворенията, които Финкелмайер твърди, че е написал. Тонгорите са сибирска етническа група, която съществува само в книгата. Николски настоява Финкелмайер да даде обяснение, което отново се случва около бутилка водка. Оказва се, че единственият начин Финкелмайер да публикува стихотворенията си е бил като ги представи като превод на тонгорската поезия на Манакин.

¹ Заглавието на романа на руски език е „Некто Финкельмайер“.

Във втората част на романа двамата герои се завръщат в Москва. Финкелмайер се прибира при семейството си, а Николски живее или в дома си, или при Вера, с която той ту се събира, ту се разделя. Вера живее в къща в покрайнините, където се събират различни хора, за да обсъждат теми за изкуството.

Важен момент във втората част е историята с картините. Леополд Михайлович, приятел на Аарон Финкелмайер, притежава нелегална колекция с чуждестранни картини, които държи в дома на сестра си, но трябва бързо да ги вземе оттам, защото полицията ги издирва. Николски и един негов приятел решават да се заемат и макар да успяват да заблудят полицаите, картините са открити и ситуацията се усложнява.

В третата част разследващите в крайна сметка стигат до Леополд Михайлович. Следва поредица от разпити пред прокурор. Михайлович обаче успява да замине за Литва, където умира. Тъй като на разследващите им е нужен виновник, те нарочват Аарон Финкелмайер. Следва скалъпен процес. Финкелмайер е осъден на четири години лагер в Сибир, но бива убит преди да излежи присъдата си.

Справка за автора и произведението

Феликс Розинер е роден през 1936 г. в Москва. Работи като инженер. Започва да пише поезия през 60-те години, но също като своя персонаж Аарон Финкелмайер не може да публикува, тъй като – отново като своя персонаж – е от еврейски произход. През 1978 г. успява да емигрира в Израел, а по-късно в Съединените щати, където умира през 1997 г.

Романът „Някой си Финкелмайер“ е писан между 1971 и 1975 г. в Москва, но е нямало как да бъде публикуван в СССР. През 1980 г. книгата получава в Париж наградата „Владимир Дал“.

Резюме на коментара (от преводачката)

Първата част на коментара е развита под общото заглавие „Секс, наркотици и рокендрол. Свобода чрез неподчинение на конформизма и благоприличието“, като трите му подчасти са озаглавени съответно: „Сексуално освобождение с аромат на любов, слава и красота“, „Алкохолът, изкуствен рай“ и „Бунт срещу властта при всички положения“. Основен предмет на анализ тук е безпощадното и предизвикателно до скандалност изобличаване и осмиване на съветската система в романа, радикалността на бунта, на чийто прицел се оказва не само системата, но и самата

поезия, защото Финкелмайер развенчава и безмилостно иронизира и собствените си стихотворения.

Следващата част на коментара е озаглавена „Социална мозайка а ла Розинер“. Тук във фокуса на внимание е проблемът за репресиите над малцинствата в СССР, поставен в романа на Розинер: антисемитизма, депортирането на латвийски граждани през 40-те години, споменът за което е извикан чрез разказа за съдбата на една от героините, Данута, и нейната сестра. Съветската политика спрямо малцинствата е разобличена дори чрез персонаж като Манакин, представител на измисления етнос на тонгорите.

Последната част на коментара се съсредоточава върху начина, по който в романа е представена фигурата на поета с неговата раздвоеност между боледуваща душа и посланик на истината. По-долу се дава съкратен превод на тази част и на заключението в разработката на студента.

Фигурата на поета: между болестта и откровението

Чрез персонажа на Аарон Финкелмайер романът показва сложната фигура на поета. Да бъдеш поет е преди всичко проклятие и болест. Това в пълна степен важи за Финкелмайер. Болнавестта е отразена в тялото му, той е слаб и прегърбен. Дори прекарана в миналото двойна пневмония е причината да се изостри неговата чувствителност към света и той да започне да пише. Самото писане се превръща за него в болезнена обсеция. Става посред нощ, за да пише, обзет от нещо близко до халюцинация, до поетически транс. Има един епизод, в който той „халюцинира“, че живее живота, за който е мечтал: този на животното. Чувства се като паразит, който живее в симбиоза с рак-отшелник. [...] Да бъдеш поет е инстинкт, неконтролируема жизнена нужда, която измества всички останали жизнени нужди. Животът му се диктува сякаш ту от някаква импровизация, ту от случайния ход на нещата. Ако не са останалите, той би се оставил да умре. По характер е напълно маргинален. Данута, една от тези, които го разбират най-добре, казва за него, че той не се нуждае от никого, дори и от самия себе си.

В края на романа Финкелмайер е доволен, че е в изгнание, защото престава да бъде поет. Пише само разбойнически песни за своите събратя по килия. Доволен е, че най-после се чувства нормален човек, социално адаптиран. Сякаш се е освободил от проклятието си. Но развързката подсказва друго. Героят се оставя да бъде убит, той

умира, защото е престанал да бъде поет. В едно почти религиозно измерение, неговата мисия на земята е била да бъде поет.

Аналогията с религията може да отиде и по-далече. Базисното познание, което героят има за себе си, е, че е евреин, че дори без да е религиозен сам по себе си, той е изначално потопен в тази култура и религия и му се струва, че получава вдъхновението си от този източник, от висшите сили. Ето какво казва самият Финкелмайер: „Какво е Поетът, ако не посредник между Поезията и Бог?“ Поетът е подобен на пророк.

[...] Като жертвен козел, Финкелмайер е осъден за чужда вина и приема присъдата на изгнанието на мястото на други хора, без да се сърди на палачите си. Подобно на чичо Том от „Чичо Томовата колиба“, той се явява не само мъченическа фигура, но и метафора на Христос. Поетът всъщност не е пророк, той е пророкЪТ...

В противовес на образа на Финкелмайер в романа присъства този на Пребилов, архетип на поета по вкуса на съветската власт, много повече верен на идеологията, отколкото талантлив. Той е откровено слаб поет, но дори не си дава сметка за своята посредственост и се държи като претенциозен сноб. Бихме могли да приемем неговия образ като метафора на цялата съветска система...

Поетът такъв, какъвто е представен в романа, е крайно парадоксално същество. Хронично болен, обсебен от болестта си, но в същото време, тя, болестта, е гарант за неговото оцеляване, в нея се състои самата му същност. Той е едновременно зависим и напълно независим от останалите хора, и винаги върви срещу течението. Макар да е прокълнат, той е пророк, говорител на една божествена власт. [...]

Заключение

„Някой си Финкелмайер“ е отчасти опит на Феликс Розинер да опише по ангажиран начин своето време, страната си с нейните недъзи, но също така и да задоволи фантазиите си за свобода. [...] Тази книга може да се разглежда като негов отговор срещу системата, която го ограничава, но и срещу всички хора, които представляват тази система. Ако се вгледаме в биографичния характер на Финкелмайер, оставяйки настрана автобиографията, бихме казали, че чрез този персонаж е изразена почит към Йосиф Бродски. В по-широк смисъл можем да видим в него почит към всички истински творци, които властта обвинява, осъжда и дори убива за тяхното изкуство и техните идеи, както и почит към малцинствата, които са пострадали от режима.

Това произведение е забравено и неизследвано въпреки неговото завладяващо сюжетно ядро: единствената среща между Николски и Финкелмайер, която преобръща живота на всички около тях. На романа не му липсва нито дълбочина, нито достойни за изучаване теми, които ние тук само повърхностно загатнахме.

И накрая, изглежда уместно да се направи паралел с едно от най-добрите произведения на френската литература: „Чужденецът“ от Албер Камю. Сцените с процесите срещу главните герои, Финкелмайер и Мьорсо, сякаш отекват една в друга. Главният герой на Розинер не е извършил никакво престъпление, за разлика от Мьорсо, който е убил човек. Но има видими прилики в поведението им: и двамата само наполовина присъстват в съдебната зала. Наполовина изгубени в съзнанието си, те са извън реалността. Дори ако единият е свръхчувствителен, а другият сравнително нечувствителен, те са „чужденци“ за съответните си общества. Голяма част от обвиненията срещу тях са заради откъсването, дори предателството спрямо семействата им. Дали Финкелмайер е добър съпруг и баща? Мьорсо обича ли майка си? Присъдата е „не“. Но тяхното осъждане е за тях освобождение: проклятието им се вдига и те приемат съдбата си – смъртта.

Резюме и превод със съкращения: Миряна Янакиева